

Generaties in het Oude

Hoe zal het de komende generaties vergaan? Is er wel toekomst voor de familie? Die vragen horen bij een van de belangrijkste thema's in de Hebreeuwse Bijbel. De toekomst van de familie zal vooral ook afhangen van hoe de komende generatie zich gedraagt.

Klaas Spronk

Abraham had een ideale dood. Hij stierf op hoge leeftijd, 'van het leven verzadigd', met zijn kinderen om zich heen. Hij werd begraven door zijn zonen Isaak en Ismaël in eigen grond (Gen. 25). Het bericht eindigt met de vermelding dat God zijn zoon Isaak zegende. Daarna gaat het over de nakomelingen van Ismaël, waarmee wordt bewezen dat de eerder genoemde zegen van deze andere zoon geen loze woorden waren. Wie de verhalen over Abraham kent zal beseffen dat dit alles helemaal niet vanzelfsprekend was. Heel lang had Abraham moeten wachten op de vervulling van de belofte van een zoon als eerste stap naar de voorgespiegelde toekomst: een groot volk in een eigen land. En toen die zoon er eenmaal was, kwamen vanzelf nieuwe vragen op: zal het goed gaan met hem en zal hij het goede doen? Abraham en Sara hadden in zekere zin indertijd de problemen over zich afgeroepen door voor de zekerheid zelf via de slavin Hagar voor nageslacht te zorgen. Het bezorgde Isaak een broer, maar ook rivaliteit. Een herhaling van het conflict tussen Kaïn en Abel dreigt. Met pijn en moeite wordt het voorkomen. Bij Esau en Jakob zal het de kop weer opsteken.

Eerbied voor de ouders

Het is altijd oppassen met de volgende generatie. Bij Isaak gaat het nog net goed. Hij maakt dezelfde fout als zijn vader, wanneer hij volgens Genesis 26 zijn vrouw Rebekka uit angst voor eigen hachje als zijn zuster presenteert. Maar net als zijn vader komt hij ermee weg. In de volgende generaties gaat het echter bergafwaarts. Jakob bedriegt zijn vader Isaak en op zijn beurt wordt Jakob door zijn zoons bedrogen.

Het is geen wonder dat in de wetgeving in de volgende

boeken veel aandacht besteed wordt aan een gepaste omgang tussen de generaties. We kennen het natuurlijk van de Tien Woorden in Exodus 20: eer je vader en je moeder. Niet voor niets is daaraan de belofte gekoppeld van een lang leven in het land dat God geeft. De ernst van het gebod wordt helemaal duidelijk bij de draconische straf op gebrek aan eerbied voor de ouders. Wie vader of moeder slaat of vervloekt, moet ter dood gebracht worden (Ex. 21:15 en 17).

Afdwalende kinderen

We vinden in de Hebreeuwse Bijbel geen voorbeelden dat deze regel in praktijk is gebracht. We vinden wel verhalen over nieuwe generaties die afdwalen van het rechte pad dat hun ouders hadden gewezen. Er is zelfs een heel boek aan gewijd, namelijk dat van de Rechters. Daarin wordt verteld hoe het fout ging met Israël toen er na de generatie die Jozua nog meegemaakt had, een nieuwe generatie kwam.

Het is altijd oppassen met de volgende generatie

De kinderen uit die generatie hadden geen boodschap aan de oude verhalen over de bevrijding uit Egypte en de gave van het beloofde land. De God van de vaders werd ook niet meer in ere gehouden. Daarvoor gaf God ze als straf in de hand van hun vijanden. Maar ze werden daar ook weer uit bevrijd nadat ze tot inkeer waren gekomen. Dat duurde echter één generatie. De volgende generatie verviel weer in de oude fout. Zo gaat dat het hele boek door, tot en met het verhaal van Simson.

Testament

In de laatste vijf hoofdstukken wordt op een andere manier verteld hoe de Israëlieten zich in de nesten werken. Maar ook hier speelt het thema van de volgende generatie een rol. Dat zien we namelijk terug in de opmerkelijke vermelding van de kleinzoons van Mozes en Aäron. In hoofdstuk 17–18 lezen we hoe op schandalige wijze de stad Dan aan een tempel kwam. De daaraan verbonden priester was niemand minder dan Jonatan, de zoon van Gersom, de zoon van Mozes (18:30).

In de hoofdstukken 19–21 over de burgeroorlog in Israël

figureert Pinechas, de zoon van Eleazar, de zoon van Aäron, als priester bij de cultus in Betel (20:28). Dat geeft te denken. Zelfs zo'n voorvader is geen garantie voor de kwaliteit van de komende generaties.

Afdwalende ouders

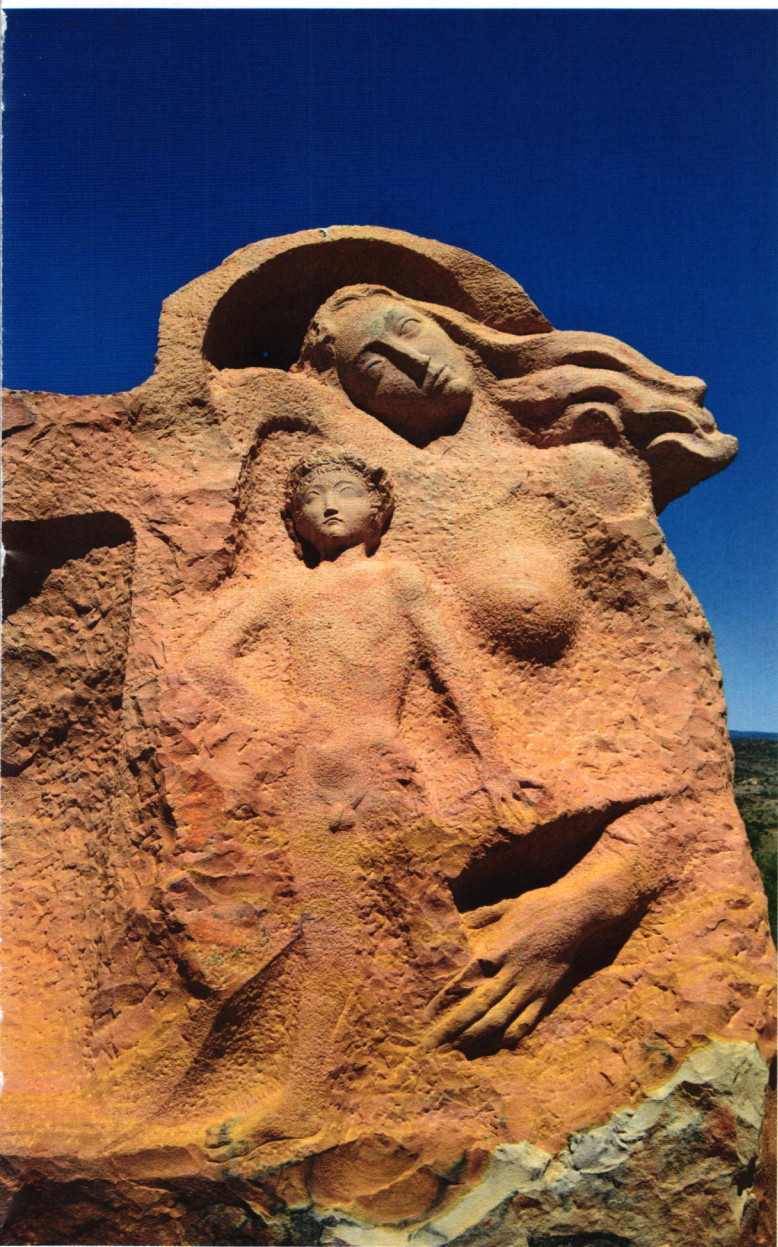
En hoe zit het dan als die (voor)vader zelf niet deugt? Er is een aangrijpend voorbeeld van hoe de volgende generatie soms niet eens de kans krijgt om het beter te doen. In Jozua 7 wordt verteld dat niet alleen Achan gestenigd wordt vanwege zijn overtreding bij Jericho, maar dat ook zijn zonen en dochters gedood en verbrand worden. Dat is echter een uitzondering op de regel zoals we die in Deuteronomium 24:16 vinden. Daar wordt uitdrukkelijk gesteld dat kinderen niet ter dood gebracht mogen worden omwille van de overtreding van hun vader. Ook andersom niet.

De kleinzoons van Mozes en Aäron in Rechters

De zware straf voor Achan moet daarom vooral gezien worden als reactie op zijn begeerte die hem ertoe bracht zich te vergrijpen aan de rijkdommen van Jericho. Hij verliest nu alles wat hij bezit. Zijn kinderen moeten in dit verhaal in de eerste plaats gezien worden als onderdeel van zijn bezit. Maar in het beruchte vers uit de Tien Woorden zegt God toch zelf: 'Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten' (Ex. 20:5, NBV)? Van belang voor de goede uitleg is hier vooral dat het niet zomaar om alle kinderen gaat, maar alleen om die kinderen die God haten.

Voor zowel het verhaal over Achan als het gebod uit Exodus geldt natuurlijk dat de genoemde straffen naar de huidige maatstaven veel te rigoureuus zijn. In onze moderne samenleving wordt gelukkig anders tegen de waarde van een mensenleven aangekeken dan in het oude Nabije Oosten. Dat neemt niet weg dat de oude verhalen over de nieuwe generaties ons een spiegel voor kunnen houden en aan het nadenken kunnen zetten over de relatie tot onze ouders en over de wereld die wij nalaten aan volgende generaties.

Klaas Spronk is hoogleraar Oude Testament aan de Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam. Hij publiceerde onlangs een commentaar op het boek Rechters.

Zorg om de nieuwe generatie